

THỰC TRẠNG VỀ BẦU KHÔNG KHÍ TÂM LÝ TRONG GIA ĐÌNH CỦA NGƯỜI CHƯA THÀNH NIÊN PHẠM TỘI

Đặng Thanh Nga

Trường Đại học Luật Hà Nội.

Trong gia đình, cha mẹ là nhà giáo dục đầu tiên khởi nguồn cho việc hình thành và phát triển ở trẻ những nét nhân cách phù hợp với yêu cầu của thời đại. Vì vậy, một đứa trẻ để trở thành người bình thường, phát triển hài hoà về thể chất, trí tuệ và đạo đức thì cần được lớn lên trong một gia đình hoà thuận, hạnh phúc, tình thương yêu, sự chấp nhận và sự độ lượng của cha mẹ. Trong môi trường này trẻ sẽ học được các chuẩn mực đạo đức, các chuẩn mực hành vi.

Ngược lại, trong những gia đình mà cha mẹ luôn mâu thuẫn, thiếu tôn trọng lẫn nhau, thường xuyên bất hòa, hay cãi cọ, đánh chửi nhau, thì những đứa trẻ luôn bị ức chế bởi bầu không khí tâm lý căng thẳng. Các em thường có tâm lý sợ hãi, lo lắng, hoài nghi, không tin tưởng vào người lớn. Sống trong những gia đình có hoàn cảnh đặc biệt như trẻ mồ côi, cha mẹ ly thân, ly hôn... thì trẻ thường có những tâm trạng: luôn cảm thấy thiếu thốn hoặc không có chỗ dựa về mặt tình cảm, cô đơn, thiếu tự tin, chán nản, hăng hực... Nếu trẻ có bản lĩnh có thể vượt qua các sang chấn tâm lý đó sau một thời gian. Nhưng phần lớn trẻ bị tổn thương nặng nề về tâm lý, dẫn đến việc các em có những phản ứng như thu mình, trầm lặng, nhũn nhục hoặc là chống đối, bất cần đời, quậy phá và không ít em đã bỏ nhà đi lang thang bụi đời, xóa nỗi đau bằng cách lãng quên trong nhóm, băng đảng, lao vào cờ bạc, rượu chè, tiêm chích... và cuối cùng là phạm tội. Thực tế cho thấy, số người chưa thành niên phạm tội xuất thân từ loại gia đình này chiếm tỷ lệ không nhỏ.

Để tìm hiểu những cảm nhận của người chưa thành niên phạm tội về bầu không khí tâm lý trong gia đình của mình, chúng tôi đã sử dụng nhiều phương pháp, trong đó có điều tra bằng bảng hỏi. Bảng hỏi gồm 8 items, có độ tin cậy tương đối cao ($\alpha = 0.94$). Mỗi item có 4 phương án trả lời từ "hoàn toàn sai" (1 điểm), "sai nhiều hơn đúng" (2 điểm), "đúng nhiều hơn sai" (3 điểm), đến "hoàn toàn đúng" (4 điểm). Ngoài ra, chúng tôi còn sử dụng phương pháp trắc nghiệm hoàn thiện câu và phương pháp phỏng vấn sâu. Khách thể của nghiên cứu

là 100 người chưa thành niên phạm tội đang chấp hành hình phạt tù tại trại giam Hoàng Tiến và trại giam Ngọc Lý do Cục V26 Bộ Công an quản lý. Dưới đây là kết quả nghiên cứu:

Bảng 1: Cảm nhận của các em về quan hệ của cha mẹ

STT	Các mệnh đề	Điểm trung bình	Độ lệch chuẩn
1	Cha mẹ em không thông cảm với nhau	2,81	0,92
2	Cha mẹ em không yêu thương và tôn trọng lẫn nhau	2,67	1,00
3	Cha mẹ em ít chuyện trò, tâm sự với nhau	2,68	1,01
4	Cha mẹ em hay cãi cọ, thậm chí đi đến đánh nhau	2,76	1,04
5	Em thường xuyên phải chứng kiến cuộc cãi cọ của cha mẹ trong bữa cơm hàng ngày	2,58	1,09
6	Không khí gia đình của em rất hoà thuận, đầm ấm ^(*)	2,64	0,99
7	Cha mẹ em rất quan tâm tới nhau ^(*)	2,66	1,06
8	Giữa cha và mẹ em luôn xảy ra xung đột	2,55	1,01
Tổng		2,69	1,02

Ghi chú: Các mệnh đề có dấu ^(*) được tính điểm ngược lại với các mệnh đề khác.

Điểm trung bình của tiểu thang đo về bầu không khí tâm lý trong gia đình của người chưa thành niên có hành vi phạm tội bằng 2,69, cao hơn mức trung bình. Điều này cho thấy, phần lớn người chưa thành niên có hành vi phạm tội có cảm nhận không tốt về bầu không khí tâm lý trong gia đình của mình. Chẳng hạn, có 66% số các em cho rằng, cha mẹ họ rất ít chuyện trò, tâm sự với nhau, 59% số các em cảm nhận cha mẹ không yêu thương, tôn trọng lẫn nhau và không quan tâm tới nhau. Có đến 67% số các em được hỏi cho rằng, cha mẹ không thông cảm với nhau. Do cha mẹ ít thông cảm, chia sẻ với nhau nên có lẽ vì thế mà giữa họ hay xảy ra xung đột (61% số các em được hỏi công nhận điều này) và 59% số các em được hỏi thường xuyên phải chứng kiến cuộc cãi cọ của cha mẹ trong các bữa cơm hàng ngày, thậm chí đi đến đánh nhau (66%).

Quan hệ của cha mẹ là một trong những yếu tố đóng vai trò rất quan trọng trong việc chi phối các mối quan hệ khác và đến những khía cạnh khác trong cuộc sống gia đình. Và điều này cũng rất dễ hiểu khi quan hệ của cha mẹ không tốt, giữa cha mẹ luôn có sự mâu thuẫn, tranh cãi, ít thông cảm với nhau thì sẽ làm cho bầu không khí tâm lý trong gia đình không có được sự hoà

thuận, vui vẻ, nồng ấm, thân thiện mà luôn trong tình trạng nặng nề, buồn chán (59%).

Điều này cũng được khẳng định thông qua các câu hỏi mở “Sống trong gia đình, em có cảm nhận như thế nào?”. Có 24% số các em được hỏi có những cảm nhận tích cực khi sống trong gia đình của mình, chẳng hạn như: “Em luôn cảm thấy vui, đầm ấm và hạnh phúc vì luôn được gần gũi mọi người”, “Em luôn cảm thấy mọi người rất tình cảm với nhau”, “Em luôn cảm thấy vui, không lo sợ bất cứ điều gì”, có 15% số các em được hỏi có cảm nhận bình thường khi sống trong gia đình. Nhưng, có đến 61% số các em có cảm nhận tiêu cực khi sống trong gia đình, như: “Em cảm thấy buồn chán vô cùng”, “Nhiều lúc em cảm tưởng buồn và muốn bỏ nhà đi với bạn bè”, “Một cuộc sống thật là buồn tẻ, và hầu như là không bao giờ em tìm thấy được sự vui vẻ ở đó cả”, “Chán và không biết nói thế nào mới đúng”, “Em cảm thấy không được hạnh phúc cho lắm”, “Em có cảm nhận đó không phải là một gia đình mà đó chỉ là một cái nhà che mưa, che nắng thôi”, “Em luôn thấy rất buồn chán và không muốn ở nhà”, “Em cảm thấy mình rất thiếu thốn về tình cảm”, “Em thấy rất tủi thân và buồn chán”, “Em cảm thấy mình luôn bị gò bó, không có tự do, không có bạn bè”, “Em cảm thấy mình bị bỏ rơi”, “Em cảm thấy mình là người thừa trong gia đình”.

Qua câu hỏi mở “Em đánh giá như thế nào về gia đình của mình?” thì có 19% số các em được hỏi đánh giá tốt về gia đình của mình, như: “Gia đình của em sống rất vui vẻ, hoà thuận”, “Gia đình của em là một gia đình nề nếp, khá giả”, “Gia đình của em mọi người rất quan tâm tới nhau”. Có 24% số các em đánh giá bình thường về gia đình của mình, nhưng có đến 57% số các em đánh giá không tốt về gia đình của mình.

Chẳng hạn: “Gia đình của em không được đầm ấm, hạnh phúc như những gia đình khác”, “Gia đình của em không được đầm ấm, hoà thuận”, “Gia đình em chưa phải là một gia đình thực sự”, “Gia đình em là một gia đình tồi tàn và vỡ nát”, “Gia đình em là một gia đình không vui vẻ và không có tiếng cười”, “Gia đình em không có hạnh phúc”, “Gia đình em quá cổ hủ”, “Gia đình em rất phức tạp”, “Gia đình em rất tồi tệ”, “Gia đình em chẳng ra gì”, “Gia đình rất lục đục vì bố mẹ hay cãi nhau, thậm chí bố đánh mẹ nhiều lần phải đi cấp cứu, bố cũng hay chửi bới con cái”, “Gia đình em không nề nếp”.

Sống trong những gia đình này, các em thường có tâm lý lo lắng, sợ hãi, hoài nghi, không tin tưởng vào cha mẹ, nhiều khi cảm thấy thiếu thốn tình cảm, thậm chí còn cảm thấy bị cô đơn và bị bỏ rơi.

Trong một cuộc phỏng vấn sâu, em Đ.T.V.A. đã nói: “Gia đình cháu có lẽ không có một ngày nào được sống vui vẻ, đầm ấm. Cháu đã phải chứng kiến

không biết bao nhiêu lần bố cháu đánh mẹ cháu. Mỗi lần bố cháu uống rượu là đánh mẹ cháu và năm chị em cháu. Những lúc đó cháu đau lòng lắm nhưng chẳng biết làm gì. Bố cháu đánh mẹ cháu vì không để được con trai. Mẹ cháu đã sinh được một em trai thứ năm, nhưng không may em cháu ốm rồi bị mất. Bố cháu nghĩ rằng em cháu mất là tại mẹ cháu, từ đó bố cháu trở nên buồn chán hay uống rượu. Từ lúc bé đến bây giờ cháu luôn mong muốn gia đình cháu được sống vui vẻ, hạnh phúc”.

Có lẽ, một bầu không khí tâm lý trong gia đình vui vẻ và hạnh phúc, hoà thuận vẫn đang là điều khát khao của phần lớn người chưa thành niên có hành vi phạm tội. Điều này có thể lý giải được qua các câu hỏi mở để cho các em tự do nói “Em luôn muốn...”, “Em có thể rất sung sướng nếu như...”, “Trong cuộc sống em thích nhất...” thì có đến 40% số các em có mong muốn có một mái ấm gia đình được sống vui vẻ, hạnh phúc, đầm ấm. Chẳng hạn: “Em luôn muốn gia đình của em vui cười và mạnh khỏe”, “Em luôn muốn gia đình em được sống đầm ấm, hạnh phúc”, “Em luôn muốn có một mái ấm gia đình thực sự”, “Em có thể rất sung sướng nếu như có một gia đình hạnh phúc”, “Trong cuộc sống em thích nhất là bố mẹ yêu quý nhau”, “Trong cuộc sống em thích nhất sống vui vẻ, hạnh phúc”.

Như vậy, phần lớn người chưa thành niên phạm tội thường sống trong các gia đình không có sự hoà thuận, hạnh phúc, luôn có sự mâu thuẫn, cãi cọ giữa cha và mẹ.